

Günter Altner, Barbara Mettler von Meibom, Udo E. Simonis und Ernst U. von Weizsäcker (Hrsg)

JAHRBUCH ÖKOLOGIE '98

C. H. Beck, München, 1997, 287 str.

U već ustaljenoj sadržajnoj koncepciji Godišnjak ekologije '98 donosi niz zanimljivih priloga kojima se za 1998. godinu signaliziraju neke značajne tematske cjeline i aspekti ekološke problematike. Godišnjak ima šest poglavlja: 1. *Perspektive*, 2. *Naglasci*, 3. *Disput*, 4. *Povijest ekološke politike*, 5. *Primjeri, iskustva, ohrabrenja* i 6. *Da se ne zaboravi*.

U prvom poglavlju (*Perspektiven*) četiri su priloga: Günther Schiwy, *Oproštaj od svemoćnog Boga – također u pitanjima ekologije*; Swen Leunig/Jörg E. A. Heider; *Zašto ljudi ne mijenjaju svoje ponašanje*; Werner Schenkel/Christine Ax, *Zemlja dembelija (Schlaraffenland) – stare bajke i nova stvarnost*; Edda Müller, *Nova pravila igre za politiku okoliša*.

Schiwy u svojem prilogu raspravlja o tome zašto se katolička crkva kasno angažirala na ekološkim pitanjima i zašto pitanje okoliša dolazi na zadnja mjesta. Po njegovu mišljenju kršćani općenito nisu pripadali »ekološkoj avangardi« i čini se da ih sudbina Zemlje posebno ne interesira. U argumentaciji te teze Schiwy ističe da je »ova« Zemlja i »prvo nebo« shvaćena kao propadljiva i prolazna, nasuprot očekivanju »novog neba i nove Zemlje« u Ivanovu »Otkrivenju«. Osim toga, ističe i važnost shvaćanja Boga – onakovog kakav jest i slike o njemu. On s jedne strane oslobađa vjernike od drugih bogova i ideologija, a s druge strane vjernici postaju zarobljenici slike Božje, koju sami stvaraju, baš kao što ne–vjernici postaju zarobljenici slike čovjeka i nazora na svijet. Bog ne može ostati »nemoćna kreatura«. Ključna riječ mora biti ljubav. Schiwy ukazuje na primjer Isusa koji je istodobno bio Bog, ali je živio kao sluga ljudima, kao i na izjavu južnokoreanca Chung Hyun

Kyunga da se uzda u Boga koji u središtu svirepog razaranja života s nama plače i poziva na život.

Zanimljiva je rasprava Leunga i Heidera u povodu članka T. Bauriedl koja iz psihološkog ugla odgovara na pitanja o promjeni ljudskog ponašanja, polazeći od teze o posjedu, moći i gomilanju sredstava. Ta teza je točna, ali je kratkog dometa i ograničena na prednosti vremenske preferencije, po logici »bolje vrabac u ruci nego golub na grani«. Nasuprot toj tezi, ovi autori ljudsko ponašanje objašnjavaju konceptom »evolucionarnog egoizma«. Taj koncept ne znači da se radi o »egoističkom« načinu ponašanja, nego o brojnim elementima u vremenskoj perspektivi koji obećaju više prednosti nego nedostataka. Evolucionaran znači da se odnosi na razvojni proces koji obuhvaća i prapovijesno nastajanje. Između unutarnjeg egoizma i kratkoročnosti potrebno je graditi prijateljsko ponašanje prema prirodi i ljudima. Evolucionarni egoizam pretpostavlja dualizam: između objektivne spoznaje o nedvojbenoj izvjesnosti smrti i želje za dobrim i intenzivnom životom, tj. između svijesti da nema spasa za ovaj svijet i subjektivno–pragmatičkog angažmana baš za njegov spas. U oba slučaja ponašamo se sasvim nesvjesno po logici »kao da« nisu naši dani odbrojani.

U drugom poglavlju (*Schwerpunkte*) s više priloga obrađene su tri teme: 1. *Globaliziranje – ali drukčije: ekološka politika* (S. Müller–Kraenner: *Konferencija o klimi – što slijedi nakon toga*); J. Altmann: *Trgovačka politika u službi zaštite okoliša*; F. Biermann: *Učenje institucija: primjer 'ozonskog fonda'*; F. Hönerbach: *Teški put do globalnom sporazumu o zaštiti šuma*); 2. *Biološka raznolikost* (A. Gettkant/U. E. Simonis/J. Suplie *Konvencija o biološkoj raznolikosti: dug od pregovora do djelovanja*); G. Henne/C. J. Loose: *Dobar novac za zeleno zlato? poker za genetičke resurse*; H. Mühle/S. Eichler: *Poljoprivreda i zaštita biološke raznolikosti*; K. P. Hasenkamp: *Drveće protiv efekta staklenika*); i 3. tema *Medicina okoliša* (A. Doh-

men: O razvoju medicine okoliša – određene pozicije; A. Teuscher: Genetika u medicini – primjer humanog inzulina; K.-D. Runow: Primijenjena medicina okoliša – klinička ekologija: osjetljivost na kemikalije i alergije; I. Reichart: Hormonalna sabotaza presađivanja).

Glede prve teme, primjerice, Müller-Kraenner (Konferencija o klimi u Kyotu – što sada mora uslijediti) u povodu Treće konferencije zemalja potpisnica Konvencije o klimi (u Kyotu 1.–10. prosinca 1997. godine – *Kyoto-Protokoll*), piše o nekim važnim pitanjima koja se moraju raspraviti u pripremi za sljedeću 4. konferenciju u Kyotu 1998/99. godine. (Prva konferencija bila je u Berlinu 1995 – *berlinski mandat*). Radi se o protokolu o klimi »druge generacije«. Pored smanjivanja (CO₂) zagađenja zraka i uređivanja kriterija različitih skupina zemalja, posebno su važni novi instrumenti za zaštitu klime koje treba raspraviti. Radi se o dvije skupine mjera. U prvoj se radi o utvrđivanju standarda energetske učinkovitosti, zajedničkom iskorištavanju obnovljivih energija, usklađenom uvođenju eko-poreza i zajedničkom smanjivanju ekološki kontraproaktivnih subvencija (posebice uvođenju poreza na kerozin i smanjivanju subvencija za ugljen). Što se tiče instrumenata riječ je o »emisijskim certifikatima« (koje favoriziraju osobito SAD) i o zajedničkoj provedbi (*joint implementation*) projekata o zaštiti klime. Sve to trebalo bi pokrenuti tržišne mehanizme. Pretpostavka tomu je prihvaćanje nekih obveza.

Gettkant, Simonis i Suplie pišu o pitanjima biološke raznolikosti nakon Konferencije UN-a u Rio de Janeiru 1992. godine, poslije koje su održane još tri konferencije zemalja potpisnica: Prva 1993. na Bahamima, druga 1995. u Jakarti a treća 1996. u Buenos Airesu. Četvrta treba uslijediti 1998. godine (u svibnju) u Bratislavi. Autori ističu da tema biološka raznolikost (biodiverzitet) predstavlja veliki izazov za sve zemlje, pa bi se buduća biopolitika trebala orijentirati na tri temeljna aspekta:

prvo je riječ o »cikličnom i adaptivnom procesu« formuliranja ciljeva, definiranje vodeće slike i kriterija biološke raznolikosti, što će trajati nekoliko desetljeća – od organiziranja, izrade nacionalnih studija i strategija, akcionog plana, dokumentacije, monitoringa i konačno do provođenja. Drugi aspekt odnosi se na »utvrđivanje prioriteta pogodnih održivom razvoju«, a treći se odnosi na »participativni karakter konvencije«, što znači da na različitim razinama i različite grupe sudjeluju u odlučivanju o biološkoj raznolikosti – uloga »civilinog društva«.

Henne i Loose upozoravaju da je potražnja za genetičkim resursima danas u porastu. Nasuprot tome, stalno je u porastu i »genetička erozija«. Procjene govore da je oko 70% prvotne raznolikosti izgubljeno. Primjerice, od poznatih 30 000 vrsta riže u Indiji koristi se svega 50 vrsta. Održavanje biodiverziteta pretpostavlja troje: 1. raznolikost ekosustava, 2. raznolikost vrsta i 3. raznolikost unutar vrsta (tj. genetička raznolikost). Od 10–50 milijuna vrsta danas je poznato tek 1.7 milijuna vrsta. S nestankom vrsta nestaju i neka znanja o njihovom ljekovitom djelovanju. To je povezano s nestajanjem urođenika što su poznavali zdravstvenu ulogu pojedinih trava. Tako je s posljedicama civilizacijskog procesa nestanka kultura povezan i proces nestajanja tradicionalnih znanja, koja mogu biti danas itekako korisna u medicini.

U trećem poglavlju (*Disput*) pod naslovom *Disput: Njemačka na putu prema održivosti?* samo je jedan opsežniji prilog. To je razgovor s Angelom Merkel (ministrica Saveznog ministarstva okoliša), Joachenom Flasbartom (predsjednikom Saveza za zaštitu prirode Njemačke), i profesorom Günterom Altnerom (Sveučilište u Koblenzu).

U četvrtom poglavlju (*Umweltpolitikgeschichte*) samo je rad Matthiasa Heymana pod naslovom *O povijesti korištenja energije vjetra*. U njemu analizira razloge

zašto je korištenje energije vjetra započelo najprije u Danskoj i Kaliforniji, a tek desetak godina kasnije u Njemačkoj. Inače ova energija se koristila za pogon mlina već u 13. stoljeću.

Devet priloga sadržano je u petom poglavlju (*Exempel, Erfahrungen, Ermutigungen*). Hiltrud Schröder, radna grupa *Ekotehnika i obrazovanje za okoliš*, Karl Otto Henseling, Günter Lange, Frank Thiel/Kerstin M. Homrighausen, Jörg Hübschel/Sussan Bucher, Corinna Neubert, Alexander Rossnagel i Michael von Hauff.

U šestom poglavlju (*Spurensicherung*) tri su zanimljiva i aktualna priloga. Prvi se odnosi na sažet pregled shvaćanja i uvođenje u njemački jezik pojmova »okoliš« i »priroda«, što ga je napisao Heinrich von Lersner (*Die Begriffe Natur und Umwelt*). Lersner pokazuje kako je pjesnik danskog porijekla Jens Immanuel Baggesen prvi puta 1800. godine u svojoj pjesmi »Oda Napoleonu« upotrijebio riječ *umwelt* u zamjenu za riječ *milieu*. J. W. Goethe konačno uvodi tu riječ u njemački jezik. Drugi prilog pod naslovom *Kloni i ljudska reprodukcija*, prijevod je Rezolucije što ju je donijela Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) 1997. godine na 50–om općem zasjedanju. Treći prilog je napisao Reiner Luyken (*Kravlje ludilo ili ludilo vlasti: slučaj BSE*).

U *Dodatku* godišnjaka, kao i obično, nalaze se kraći informativni prikazi djelovanja nekih institucija.

Ivan Cifrić

Martin Albrow

THE GLOBAL AGE

State and Society Beyond Modernity

Stanford University Press, Stanford, California, 1996, 246 str.

U recentnoj znanstveno–teorijskoj i publicističkoj produkciji, političkoj retorici pa čak i svakodnevnom govoru tema globalizacije zauzima dominantno mjesto. Čini se da je to »ključna riječ« devedesetih godina. Jedni je smatraju najvećim i nepovratnim izazovom suvremenog čovječanstva, drugi joj pristupaju s nešto više realističkog opreza, upozoravajući na njezine svijetle i tamne strane, a treći pak drže da je to samo konjunkturni izraz za novu podjelu svjetske moći, koja nikako ne može prikriti goleme disproporcije između gubitnika i dobitnika globalizacijskog procesa. U toj šarolikosti pristupa najzanimljiviji su oni autori koji tu interpretativno otvorenu tematiku pokušavaju dovesti u konceptualni i analitički red i pokazati njezine stvarne povijesne, socio–ekonomske i kulturne razmjere. Autorima te vrste, kao što su S. Lash, J. Urry, R. Robertson, M. Waters, U. Beck, A. Giddens, E. Todd, pripada i Martin Albrow sa svojom knjigom *The Global Age. State and Society Beyond Modernity (Globalno doba. Država i društvo poslije modernosti)*. Ako ga nešto razlikuje od navedenih pisaca onda je to naglašena ambicija teorijske sistematizacije, odnosno nastojanje da se strogo odredi mjesto i značenje svih, kako općih tako i posebnih aspekata globalizacije.

Knjigu tvori devet poglavlja: *Sažimanje povijesti epoha, Izgradnja nacionalno–državnog društva, Slabljenje modernog projekta, Globalizacija – teorijsko razumijevanje prijelaza, Povijesni iskazi za novo doba, Konfiguracije globalnog doba – sustavi, Konfiguracije globalnog doba – ljudi, Buduća država i društvo, Hipoteze o globalnom dobu*. Polazeći od teze da »teoriju valja sučeliti s globalnim dobom u kojemu